

Londonban éhínség van. Tudom, hogy ez nagyon kevés, és mindössze arra való, hogy éreztesse: a barátai gondolnak Önökre.

Fogadja nagyrabecsülésemet stb...

81. KÁROLYI MIHÁLY VÁMBÉRY RUSZTEMHEZ

(London, 1945. május 28.)

Kedves Rusztem,

Bizonyos aggodalommal tölt el, hogy nem kaptam levelet Tőled, és képviselővé választásod óta nem nyilatkoztál.

Nem tudom, szükséges-e, de amennyiben igen, nagyon rá akarlak beszélni arra, hogy a világért se habozzál, s ahogy alkalmad nyílik erre, nyílegyenesen menj haza. Nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy képviselővé választottak. Ha Téged nemcsak hogy képviselőnek, de az újjáéledt Társadalomtudományi Társaság elnökének is megválasztottak, ez annyit jelent, hogy a független, szabad szellemet becsben tartják. Hiszen te sohasem rejtetted véka alá a véleményed és a kommunista s szociáldemokrata pártokat egyaránt erősen kritizáltad. Most már nyilvánvaló, hogy az oroszok feladták régi vonalukat, és olyan embereket is szívesen látnak, akik nem állnak marxista alapon, s valóban arra törekednek, hogy egy széles bázisú progresszív rendszert hívjanak életre. Igaz, elfogadták Vöröst és Miklóst is, de ne felejtse el, hogy ezek feltétel nélkül behódoltak az új rendszernek és engedelmes eszközeivé váltak a progresszív pártoknak. Persze ez nagy szépséghiba, de lényegében nem változtat a fejleményeken.

A baloldaliakra ez nem áll, mert különböző nézetű haladó szellemű embereknek semmit sem kell feladni elveikből. Így hát Te egy jottányit sem engedsz, ha hazamész és részt veszel a munkában. Sőt fontos feladat vár rád, olyan feladat, amelynek elvégzése szívügyed. Te jó viszonyban vagy a szomszéd népek haladó politikusaival, és kapcsolataid, makulátlanul antiszovinizta múltad predestinál arra, hogy a megbékélés munkáját vállalj és a kapcsolatokat elmélyítsd. Az orosz politika máris sokat tett azért, hogy a régi dunai ellentétek megszűnjenek, és ezért vonaluk teljesen egybevág a te elgondolásaiddal. Jelenleg a szomszéd népek sovinizmusa veszedelmesebb, mint a magyaroké, és ezért éppen arra van szükség, hogy olyan emberek tárgyaljanak velük, akikben feltétlenül megbíznak. Az oroszok federációellenessége is csak addig fog tartani, amíg nem látnak feltétlenül garanciát arra, hogy progresszív, oroszbarát rezsimek szilárdulnak meg a különböző országokban. A cordon sanitaire veszélye mindaddig fennáll, amíg a reakció különböző csatornákon beszívároghat. A Mihajlovcso, a Radescuk stb. intő jel a számukra.

Sokat tehetsz mint jogtudós is. A Galilei Kör és a Társadalomtudományi Társaság felkészítése arra mutat, hogy komoly tudományos ártértékelésre és átnevelésre készülnek. Egyelőre hiányoznak a káderek, és ezért van szükség a káder nevelőkre. Az a tény, hogy Hozzád közel álló emberek (Auer Pál, Csécsy,¹ Major Róbert,² Supka³) fontos szerephez jutottak, szintén megnyugtatóan hathat.

Az én hazautazásom érthetetlen okokból még mindig a levegőben lóg, amennyiben még mindig nem kaptam hivatalos értesítést sem megválasztásomról, sem hazahívásomról. Ez annyival is furcsább, mert a magyar lapok híradásai szerint már május elsejére hazavártak. Pedig hát addig nem mehetek haza s addig nem kérhetek exit permitet,⁴ amíg a hivatalos írás a kezemben nincs, mert az újságok és a Kossuth Rádió közlésére nem támaszkodhatom. Ennek a késésnek többféle oka lehet. Lehet, hogy az államforma kérdésének felvetése körül haboznak, s lehet, hogy az európai helyzet tisztázására várnak. Sajnos, ez a késés most meg is felel nekem, mert a feleségem beteg és szanatóriumban fekszik. Az orvosok véleménye szerint szeptember előtt nem lesz utazóképes.

Szeretném, ha informálnál, hogy mi van az amerikai befagyott magyar pénzzel. Jó lenne kifagyasztani, és nagyon fontosnak tartanám, ha a magyar kormány a pénz egy részét egy új, nagy amerikai magyar nyelvű napilap kiadására fordítaná, hogy propagandát csinálhassunk az új magyar rendszernek és ellensúlyozhassuk a reakció befolyását az amerikai magyar tömegekre. Elég volt az Amerikai Magyar Népszava és a papok lapjainak elburjánzásából. Most, hogy Eckhardt odahaza is, sőt Kornis Gyula is elintézték, erősen hozzá kellene látni az Eckhardt-féle amerikai befolyás megtöréséhez. Ezt még hazautazásod előtt megszervezhetnéd s egybeköthetnéd – most már a progresszív egység alapján – egy segélyakció megindításával. Ha minden amerikai magyart 5 dollár erejéig megadóztatnátok, nagy segítséget lehetne nyújtani a nyomorúságos helyzetben levő országoknak. Ezt a segítséget orvosszerek, mezőgazdasági gépek, élelem stb. formájában lehetne eljuttatni. Ehhez minden politikai intrikát félre kell lökni, és valóban komoly patrióta propagandával lehetne a munkát egybekötni, oly módon, hogy a reakció által megfertőzött tömegeket lassan át lehessen édesgetni a haladás táborába. Most már Magyarországot mint *egységet* lehetne beállítani, ami annál is inkább fontos, mert az amerikai magyarság mindig az óhazát, Magyarországot látta, tekintet nélkül arra, hogy milyen kormányrendszer volt ott. Ezért is volt könnyű dolguk a horthystáknak.

Várom mielőbbi válaszodat. Meleg barátsággal üdvözöl barátod

PIL 704. f. 342. ó. e. (fogalmazvány)

¹ Csécsy Imre a Társadalomtudományi Társaság vezetője.

² Major Róbert közgazdász, a *Századunk* és más baloldali periodikák munkatársa, 1945-től a *Kis Újság* szerkesztője. 1947-ben Nyugatra távozott, a müncheni *Látóhatár*-ban publikált.

³ Supka Géza a Nemzeti Múzeum igazgatója.

⁴ Kiutazási engedély, kiutazóvízum (angol).

82. GARBAI SÁNDOR KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Párizs, 1945. június 1.)

Surányi Géza barátom útján megküldött levelem kiegészítése kíván lenni ez a néhány sor. Fontosnak tartom ezeknek veled való közlését, mert úgy látom, hogy Te most kísérletet teszel arra, hogy mi módon és kikkel tudnád jobban kiépíteni és megtartani hazánkat a demokrácia útján, mint ahogy ez 1919-ben történt. Ezt a törekvéseidet megértem és helyeslem.

Arra kérlek, lehetőség szerint olyan vezető garnitúrát csoportosíts magad köré, akik valami hasznosat, újat tudnak hazavinni a felépítő munkához, amelyre esetleg vállalkoznod kell. Különösen az emigráns emberektől kell ilyesmit megkövetelned, akiknek módjukban volt a demokratikus országok területén tanulni, dolgokat és intézményeket megfigyelni, amelyek odahaza, a demokratikus magyar népgazdasági és kulturális rendszerünk megalapozásánál mértékadók lehetnek.

Ez a körülmény indított arra, hogy én, aki két évtizedet töltöttem el azzal, hogy a külföldi építkezéseket, de különösen a lakástermelést államjöveldelmi és népgazdasági szempontból vizsgáljam, ezt a kérdést nemcsak tanulmányoztam, de megfigyeléseimből, szakszerű tapasztalataimból egy alkalmazható rendszert is készítettem, mely a maga nemében új, a kapitalisztikus vállalkozási rendszert feleslegessé teszi, az építőipart demokratikus alapokra fekteti, az építési teendőket koncentrálni, indusztrializálni, a termelést elgyáriásítani, az egyes épületalkatrészekkel szeriális termelésre alkalmassá teszi.

A rendszeremnek előnye, hogy a városi bérházak megépítése állami monopólium. Családi házakat bárki szabadon építhet, a bérházak tiszta jövedelme nem a magántó-